

ELS GRALLERS DEL BAIX PENEDEÈS DELS SEGLES XIX I XX: NOVES APORTACIONS

**PERE FERRANDO ROMEU
SALVADOR ARROYO JULIVERT**

El treball que presentem a continuació és una miscel·lània de notícies sobre les nostres entranyables gralles i timbals, emmarcades dins l'àrea geogràfica del Baix Penedès, amb l'únic denominador comú de tractar-se de notícies inèdites recollides als darrers anys des de diferents fonts d'informació.

D'aquesta manera es pretén continuar i completar la tasca exposada en el marc de diferents Jornades d'Estudis Penedesencs: el 1994 amb el títol "Els grallers del Vendrell: les colles de la renaixença castellera (1926-1936)"; el 1995 amb "Els grallers del Vendrell: dels primers noms a les primeres colles (1784-1926)"; el 1996 amb "Els grallers del Baix Penedès: les colles bisbalenques i els sonadors d'Albinyana"; i aquest any 1997 amb la quarta entrega sobre el tema recollint tot el material nou aparegut darrerament.

ELS GRALLERS DEL BAIX Penedès dels Segles XIX i XX: Noves Aportacions

1. ELS PRIMERS PERETS

Sens dubte, la nissaga grallera dels Perets de Sant Vicenç de Calders és una de les més prolífiques que la tradició oral familiar i del mateix nucli recorden encara avui. La nissaga s'inicia amb el cappare PERE COLL I FERRAN (1763-?), pagès de Sant Vicenç, fill de Josep Coll i Maria Ferran i nat al nucli el 7 de setembre de 1763. L'11 de setembre de 1791 es casava amb Maria Nin i Janer d'Albinyana. El seu fill gran, PERE COLL I NIN "Peret" (1792-1853), és el primer graller que la tradició oral vincula com a cap dels grallers de Sant Vicenç. Va néixer el 25 d'agost de 1792 i el 9 de maig de 1815 es va casar amb Josepa Güell i Massó, consta que feia de pagès, i va morir al seu poble el 18 d'abril de 1853.

Dos dels seus fills varen ser grallers, PERE COLL I GÜELL, nat el 25 de gener de 1819, i JOSEP COLL I GÜELL (1821-1906), nat el primer de juny del 1821. Casat aquest amb Vicenta Mercader Colet cap al 1858, varen tenir dos fills que continuaren la tradició familiar: JOSEP COLL I MERCADER (1859-1889), nat el 28 de setembre de 1859 i mort el 4 de febrer de 1889, que també feia de pagès. L'altre germà era en MIQUEL COLL I MERCADER (1866-?) "Miquel Peret", nat el 12 de desembre de 1866 i casat el 1896 amb Teresa Aymerich i Riambau. Cap a principis del segle xx el trobem establert al Vendrell al carrer del Duc de la Victòria.

Els darrers plançons d'aquesta família de grallers varen ser: ISIDRE BORRUT I COLL (1893-1975) "Isidro Sant Vicenç" (a) "El pastor", fill de

Josep Borrut i Mañé i Josepa Coll i Mercader, nebot, doncs, dels germans "Perets". Havia format en la colla de grallers del poble i en la colla de Josep Mercadé "l'Astó".

També va tocar la gralla en la darrera època de la colla PERE COLL i AYMERICH "Peret Miquel" (1897-1980?), fill de Miquel Coll i Mercader, llavors cap d'Els Perets. Aquest fundaria després el Sextet El Vendrellenc (Perets), formació en actiu ja l'any 1916.

Tot plegat són quatre generacions de sonadors de gralla. Avui per avui la primera referència escrita que es tenia de la formació de grallers Els Perets era de la tercera generació, en concret la participació de la colla en el primer concurs de grallers celebrat a Valls l'any 1885. Nova documentació localitzada en el darrer any ens apropa a una actuació de la colla a cavall entre la segona i la tercera generació dels Perets; tot reculant en sis anys la dada més antiga fins ara coneguda d'aquesta colla. Era el 10 d'agost de 1879, diada de Sant Llorenç, que a Sant Vicenç es va celebrar un ball amb gralles al Casino; un ball que va estar amenitzat per dos sonadors de la família dels Perets, sense la convenient i preceptiva autorització verbal de l'alcalde del poble, Josep Solé i Ventosa. Aquest fet va provocar un judici de faltes per no obeir la màxima autoritat local. L'alcalde instà el jutge de pau del nucli, Josep Borrut i Roig, amb data de 13 d'agost de 1879, denunciant els fets. El judici es va celebrar el 19 d'agost amb la presència del jutge, el fiscal municipal Isidre Guixens i Rovirosa, l'alcalde i el demandat Josep Coll i Guell, "Vecino de este pueblo, casado, labrador". L'alcalde exposa que "habiéndose presentado a mi autoridad a las dos de la tarde del domingo último 10 del actual José Coll Mercadé pidiéndome licencia para tocar las dulzainas o grallas el y su padre y dar baile público aquella misma tarde en el establecimiento que tienen abierto en la calle mayor de este pueblo; le contesté que por la presente no concedía tal licencia; habiéndose puesto a tocar y dar baile público toda aquella tarde en su dicho establecimiento público sin mi licencia..."

Són dos, doncs, els sonadors de la família Coll que apareixen al document, pare i fill, que integraven llavors la parella Els Perets. Pere Coll reconeix a l'acte del judici que "es muy cierto todo lo que el Señor Alcalde propone en su oficio". Finalment, el jutge dicta sentència: "por ser la primera vez debía imponérsele al demandado

la pena que establece el art. 589, caso 5º del Código Penal en su grado mínimo o sean cinco pesetas y a las costas". Al final, el ball sense permís de la tarda del dia de Sant Llorenç va costar a Els Perets un duro més una pesseta en papers de "pagos al Estado". A nosaltres ens ha facilitat la datació de la primera actuació documentada de la nissaga grallera d'Els Perets, integrada llavors pels sonadors JOSEP COLL I GÜELL, amb 58 anys, i JOSEP COLL I MERCADER, amb 19 anys.

2. ELS PERETS A FINALS DEL SEGLE XIX

Al llibre del santjaumenc Pere C. Palau i Ferrer, s'hi troben diverses notícies d'Els Perets, les quals, pel context d'on són extretes, les podem situar en el temps cap a finals del segle XIX.

SERIE C. UNA PESETA

Parte inferior que se ha de unir al expediente.

N. 0.080.429

Multa de cinco pesetas impuesta al Sr. Don Josep Coll i Güell, municipal de San
Vicente de Calders en el día 10 de Julio de 1879 por tocar sin permiso
de las Autoridades competentes en el caso de los artículos 589
final.
San Vicente de Calders 10 Julio 1879
El Sr. municipal
Don Bernal

PROVINCIA.

Document de 1879 que acredita la multa d'un duro pagada pel graller Josep Coll i Güell, d'Els Perets de Sant Vicenç, per tocar sense permís de l'alcalde (AHCV).

D'aquesta colla, en paria com "la 'parella' de gralles de més renom a tota la comarca, semblava que tinguessin contracte a perpetuitat per a la festa major de Sant Jaume". Entre els components que cita l'autor anomena, en primer terme, "l'hereu Peret, ben entès en la gralla i tan com son ben tocar es feia veure per sa actitud quan tenia l'inxa a la boca i la feia sonar." Parlaríem, d'acord amb la condició "d'hereu", de Miquel Coll Mercader (1866-?).

Un altre component que cita és "en Carles, qui anava de segon, s'entenia tan bé amb ell que, encara que hagués mancat el baix, hom se n'hauria ben pogut passar." Es podria tractar de Carles Mañé i Jané "Arlà" (1868-1955), documentat com a component d'Els Perets pels volts del 1908.

L'autor parla del "baix" que "no mancava i feia amb els altres dos un conjunt tan harmònic que captivaven l'orella dels oients" sense donar, però, cap detall de la seva personalitat.

Finalment, exalta les qualitats de "l'Esquerrà, el timbaler per excel·lència, el rei dels timbalers", però del qual, amb aquest renom, no hem pogut aclarir-ne encara la identitat.

En una altra part del llibre Pere C. Palau torna a citar els components d'Els Perets amb els mateixos detalls: "l'hereu Peret", en Carles, "l'altre graller" i "l'Esquerrà" que "repica damunt del timbal com només l'Esquerrà ho sap fer".

De la presència d'Els Perets de Sant Vicenç a Sant Jaume dels Domenys tenim el testimoni oral de l'àvia del poble Soledad Mañé Galofré (1900), la qual ens va afirmar que el seu pare —Bartomeu Mañé Ferret "Gonser" (1868-1942)—, membre de la colla de grallers de Sant Jaume anomenats Els Gonsers, tenia molta relació amb Els Perets, tanta que, fins i tot, li semblava que havia anat esporàdicament a tocar amb ells.

3. EL SEXTET EL VENDRELLENC (ELS PERETS) (1916-1926)

Cap a principis de la dècada dels anys deu del segle xx diferents colles de grallers van evolucionant cap a la formació d'orquestrines.

*Darrera formació coneguda del sextet El Vendrellenc cap a l'any 1920.
D'esquerra a dreta, Cornellà, Vidal, Gestí, Bosch i Ribas (Vidal).*

Aquesta metamorfosi ve propiciada en primer lloc per l'aprenentatge de solfeig per part dels fills dels grallers de la majoria de les colles històriques; i també per la introducció de manera institucional d'una dansa tan desconeguda a les comarques penedesenques i camparragonines com era la sardana. Una dansa que es va posar de moda i va provocar un "boom" arreu del marc geogràfic d'actuació de les colles de grallers; i, en conseqüència, comportà una demanda de formacions musicals més sofisticades per tal d'interpretar-les. Així és que les velles colles introdueixen en les seves formacions de gralles de claus nous instruments, com ara el contrabaix, la tenora, el fiscorn, el cornet i el clarinet, per tal d'adaptar-se ràpidament a les noves exigències del seu públic. Aquesta metamorfosi es produeix d'una manera prou notable en dues de les colles vendrellenques de més anomenada de l'època, Els Perets i Els Capblancs. De la colla d'Els Perets, la darrera actuació documentada amb gralles és del 24 de juny del 1908, a les festes vendrellenques del Pa Beneït, en què consta que "tocant en aquest la notable parella dels Perets" (B. P., 26-

6-1908). A meitat de la dècada dels anys deu, la formació ja s'ha convertit en un sextet. L'any 1916 s'editen unes targetes amb el nom sextet El Vendrellenc (Perets); integren la formació dos clarinets, flauta, cornetí, fiscorn i contrabaix. Com a responsable figura Pere Coll, amb domicili al carrer del Duc de la Victòria, 23, del Vendrell.

L'any 1917, tenim coneixement d'una segona edició del sextet en què figura com a responsable Josep Vidal, amb domicili al carrer de Santa Anna, 8, del Vendrell. Encara a cavall d'ambdues dècades dels anys deu i vint, es va fer una fotografia del conjunt per promocionar-se a l'estudi fotogràfic d'Isidre Güixens. Com a responsable figura Eveli Bosch, del carrer del Mar, 3, del Vendrell. La formació continua activa fins a l'any 1926, quan per la revetlla de Sant Pere de la Lira Vendrellenca s'anuncia l'actuació del sextet Els Perets (B. P., 26-6-1926).

L'any 1928 existeixen al Vendrell quatre formacions musicals: El Quintet Gomis, dirigit per Pau Gomis i Font, del carrer del Carreró. El Quintet Ivern, dirigit per Joan Ivern i Arans, del carrer de Pau Casals, 4. El Danzing-Jazz, amb adreça al carrer del Dr. Robert, 20, i el Quintet Renaixement, amb adreça al carrer de Santa Anna, 17. El sextet El Vendrellenc ja és història. Qui varen ésser els integrants de la formació en aquell decenni (1916-1926)?:

- ANTONI CORNELLÀ I POCH "Antonet de la Matilde" (1895-1969). Tocava el contrabaix. És un graller reciclat que havia tocat, entre altres colles, amb Els Petits i Els Sabaters de la Bisbal i amb Els Cassimiros del Vendrell.

- JOSEP VIDAL I CANELA "Pepito Trulla" (1881-1956). Fiscorn, que debutà com a instrumentista a l'orquestra local La Vendrellenca, dirigida per Gomis a principis de segle.

- JOSEP GESTÍ I LLORT "Gestí" (1899-1931). Cornetí. També amb ascendència familiar en el món de la gralla.

- PERE COLL I AYMERICH "Peret Miquel" (1897-1980?). Clarinet. És un altre graller reciclat.

- EVELI BOSCH I FERRÉ "l'Evelio" (1880-?). Clarinet.

- SALVADOR RIBAS I ANTICH "Vador de la Pepa Antiga" (1891-1971). Clarinet. Del qual es conserva una gralla seca del constructor Casellas, localitzada a les golfes del seu domicili del carrer de Santa Anna del Vendrell.

- CARLES SOLÉ I CASSANYES "Carlos Xaconin". Flauta.

Com veiem, doncs, dels set integrants del grup, almenys quatre tenen precedents grallers i d'aquests, dos són exgrallers plenament documentats.

4. NOTÍCIES D'ELS CAPBLANCS: LA PETITA COBLA

La colla de grallers Els Capblancs, activa ja a la dècada dels anys vuitanta del segle XIX, és un dels casos del qual hom en pot seguir documentalment amb més certesa l'evolució des d'una típica colla de sonadors amb grallers de claus a tres veus fins a una orquestrina, passant per una petita cobla, en un període temporal que abraça el quinquenni de 1907 al 1912. La primera referència d'aquest procés ens la dona el setmanari *El Baix Penedès* (5-10-1907), quan anuncia: "Avuy al vespre la petita cobla dels 'Cap-blancs' donarà la primera audició de sardanas en nostra vila a la plassa de Pi i Margall. Tocarà la 'cansó del Taper', 'la Pubilla empordanesa' i 'Ideal'".

El mateix setmanari del 12 d'octubre comenta a l'entorn de l'actuació: "Molta gent s'aplegà dissabte a la nit a la plassa de Pi i Margall ab motiu de donà la primera audició de sardanas els intel·ligents grallers reconeguts per 'cap-blancs'. La 'petita-cobla', com ja se'ls anomena, se compona de les tres grallas que ja solien tocar juntas, d'una tenora i fiscorn i executaren les tres sardanes [...] que foren puntejades per bon nombre d'aficionats. Està clar que las sardanas no resultan com tocadas per una cobla completa, però van tot lo bé que poden fer-ho unas grallas tocadas per uns tan experts grallers com son els 'cap-blancs'".

Per al dissabte 19 d'octubre s'anuncia una nova actuació de la formació: "Avui aquest vespre'l quinteto de grallas 'cap-blancs', donarà un concert en el cafè del comerç, executant, a més d'algunes pessas de concert, diferents escollides sardanas." Així doncs, ja l'any 1907 es configura la formació de la petita cobla, integrada per tres gralles de claus, una tenora i un fiscorn. L'any següent, el 1908, el setmanari del 26 de juny deixa constància novament que per al Pa-Beneït del barri vendrellenc de la Barceloneta va haver-hi "ballades de sardanes sortint d'ofici, ab la petita cobla dels 'cap-blancs' a la place-ta de cal Ximet". L'any 1910, Josep Bargalló recull la darrera actuació de la colla de grallers Los Caps Blancs acompanyant els Xiquets de

Valls el 23 de setembre. Aquest mateix any, segons les notes manuscrites de Bonaventura Company i Figueras "Ventura Capblanc" (1890-1971), deixa de tocar la gralla: "tenia sis anys [el pare] ja'm va fe anà aprendra de soifa per tocà la gralle i la vaigts tocà fins els vint anys..." L'any 1911, el 7 de setembre mor de l'epidèmia del còlera un dels dos germans que formen el nucli de la colla, en Joan Company i Puig, oncle del Ventura. Així, la formació de la petita cobla, activa entre 1907-1910, es refà per convertir-se en un quintet Capblancs. Si tenim en compte les notes també manuscrites localitzades a la llibreta de Joan Company i Figueras "Xic Capblanc" (1892-1968), veurem que data clarament la introducció d'un nou instrument: "el dia 15 d'abril de 1912 vaig comensà a tucà el cornetín". Aquest quintet inicial es transforma a partir de la dècada dels anys 1920 en un sextet, a partir de l'actuació de Cal Rubió (Alt Penedès, 13-10-1924) i fins i tot en ocasions un septemí, com ara al Pla de Manlleu (Alt Camp, 6-10-1924). Integren l'orquestrina en aquesta època:

- BONAVENTURA COMPANYY I FIGUERAS "Ventura Capblanc" (1890-1971). Fiscorn.
- DINO FERRARI. Clarinet.
- SALVADOR RIBAS I ANTIC "Vador de la Pepa Antiga" (1891-1971). Clarinet.
- JOAN COMPANYY I FIGUERAS "Xic Capblanc" (1892-1968). Cornetí a partir del 1926. Trompeta.
- ANTON CORNELLÀ I POCH "Antonet de la Matilde" (1895-1969). Fiscorn/contrabaix.
- EVELI BOSCH I FERRÉ "L'Evelio" (1880-?). Clarinet.
- CARLES SOLÉ I CASSANYES "Carlos Xaconin". Flauta /flautí.

Com veiem, alguns d'aquests músics són ja membres del sextet El Vendrellenc.

A les darreries de l'etapa republicana els germans Capblancs formen en l'orquestra Great-Jazz, fundada l'any 1934, sota la direcció de Joan Ivern i Arans "Mestre Ivern".

El sextet Els Capblancs, en una actuació a la Bisbal cap a meitat dels anys vint. D'esquerra a dreta, B. Company, Cornellà, Solé, Ferrari, Bosch i J. Company (J. Vives).

5. NOVES APORTACIONS MUSICALS D'ELS CAPBLANCS AL MÓN CASTELLER

La localització d'unes notes-memòries autògrafes de Bonaventura Company, escrites al voltant de l'any 1954, ens ha permès d'analitzar un document força interessant per tal d'aportar noves dades a tres qüestions prou importants. En primer lloc, el procés d'introducció al solfeig de les noves generacions de sonadors de gralla, fills alhora de les velles nissagues gralleres, que passarien a integrar i modificar les formacions de música popular. El segon punt és la notícia de l'existència d'un toc especial, interpretat per les colles gralleres durant el segle XIX, en finalitzar els castells de vuit i de nou. La tercera qüestió suposa la constatació de l'existència d'una transcripció musical de totes les quatre tonades principals del repertori de les velles colles, realitzada pel mateix "Ventura" cap al 1954.

Pel que fa a la primera qüestió, Bonaventura Company explica clarament la seva introducció a la colla familiar i el tarannà del món de la gralla d'aquell temps: "El meu pare, que era grallé, i com els grallers de aquella època, tots rutinaris; ya va comprendre que un grallé, sense solfeig era com aquella persona que no sap lletres i yo com baigs tení sis anys ja'm va fé aná aprendre de solfa per tocá la gralle i vaigts tocá fins els vint anys. Com yo tenia onze anys ya ensanyava els vailables'n ell i sempre'm deia tu sí que estaràs vé com siguis gran, no euràs de tení aquesta molèstia de aprendre els vailables de memòria..."

Així doncs, el "Ventura Capblanc" s'inicia l'any 1896 en el món del solfeig per tocar la gralla. El seu període de graller en actiu va, doncs, dels 6 als 20 anys (1896-1910). L'any 1901, als 11 anys, ja ensenyava els ballables al pare i aquest no havia d'anar a veure cap dels músics de l'època perquè li cantés la partitura. Com a sonador i graller professional, el "Ventura" toca amb Els Capblancs durant nou anys, entre 1901 i 1910; fou juntament amb el seu pare i el seu oncle els tres grallers de la colla en el moment de la formació de la petita cobla l'any 1907. Un altre punt del qual "Ventura" deixa constància és del fet de l'assaig: "un instrument per tení bona sonoritat i afinació's té que estudià cada dia i el pare i tots els grallés per aprendre els ballables que tenien que passar bona estona se serveix de estudi i el mateix temps feu embocadura i em va dunà raó. En els grallés de are com que a passat el temps de aná fe saraus, no tenen que aprendre

PAU CASALS

*A la família Capblanc
Cordial record
Joan Company*

Fotografia del mestre Pau Casals dedicada a Joan Company i a la família de grallers Els Capblancs durant la visita feta pels castellers vendrellencs a Prada l'any 1964 (Company).

bailables i com que toquen poc els produeix no gaire bona sonoritat ni afinació que's lo que em passava'm mi com tocaba la gralla per falta de estudiá."

El segon aspecte important d'aquestes notes és la constatació de l'existència d'un toc especial interpretat pels grallers en descarregar els grans castells de nou i de vuit decimonònics. D'altra banda, l'interès per part de "Ventura" d'aplegar sobre el paper aquest i altres tocs de gralla de l'època de joventut del seu pare, que s'havien perdut del repertori dels grallers vendrellencs de meitat de segle: "Comentan moltes vegades els tems de cuan se feian els castells de vuit i de nou me avia dit el pare moltes vegades que tocaben una tonada molt curta i la tocaben cuan els tersus baixaven del castell que ya es considerave el castell fet i com agraïment i satisfacció tocaben aquesta tonada, però com me deia això no's feian aquets castells i yo no baig pensà mai en escura la, però l'any passat que a la nostra plassa vella vam veura dos vegadas els quatre de vuit pels castellers de Vendrell, recordan lo que'm deia el pare baig tení el interès de sapigueu i baig fe una visita'n el grallé de aquesta vila conegut per el Carles Mañé (arlà), que ya té 87 anys i li baig preguntá si recordaria de aquesta tonada y'm va di que sí, i me u va cantà i yo u baig escriura, és l'únic grallé que queda de aquells tems i el únic que sabia això y'm podia facilitau. Com vam tení això escrit ell mateix'm dia lu ufertori per las grallas, també estava molt bé i també va tení la voluntat de cantamu i també u tinc escrit, cosa que pudé no sa avist may escrit."

La tercera part de les seves notes és dedicada a fer una valoració crítica del toc de gralla de l'època (1954), respecte al que ell havia sentit o tocat en la seva època com a graller d'Els Capblancs: "las tres tonadas populares com són 'las matinades', la professó y els castells, no les toquen els grallés de ara com me les avia ensanyat el meu pare, no com les tocaben els antics grallés. 'Las matinades' dels tres fracments que pudriam di, el primé el fan molt curt, el segon en fan dos i el tersé i fan unas notas tan solemnas que no briban. En la professó casi passa lo mateix, en els castells 'n las notas tingudas o llargas i fan el dibuix del timbal i els antepassats tampoc u tocaban així."

De totes aquestes partitures, el "Ventura" Company va fer-ne còpies per fer-les arribar al mestre Pau Casals, a Prada de Conflent.

2 Gener 1955

Bona ventura Company
 Gràcies per l'enviament de les Tonades
 que estan molt bé i com jo les
 he sentides de infant -
 fe del Ofertori me es acon-
 pagada de tindrà el lloc de les
 altres. Les patiré pel vostre
 interès per una conservació
 i autenticitat de aquesta part
 important del nostre folklore
 vandrellenc -
 vostres
 Pare Casals

per me desitja un feliç
 any nou

Carta del 2 de gener de 1955 en la qual el mestre Casals agraeix a Bonaventura Company la tramesa de les partitures de les principals tonades del repertori dels vells grallers decimonònics (I. Vives).

Casals respon al Capblanc, amb data de 2 de gener de 1955: "Ben-volgut convilatà: Gràcies per l'envio de les tonades que estan molt bé i com jo las he sentides d'infant. La del Ofertori no és acompanyada de timbal, com les altres. Us felicito pel vostre interès per una conservació i autenticitat de aquesta part important del nostre folklòre vendrellenc. Vostre: Pau Casals."

6. LES GRALLES A SANT JAUME DELS DOMENYS: UN MODEL DE PARTICIPACIÓ FESTIVA AL BAIX PENEDEÈS

Ja hem parlat a l'apartat d'Els Perets de finals de segle de la important aportació de Pere C. Palau (1881-1956) quan dóna a conèixer dades sobre el contingut de les diferents festivitats celebrades a Sant Jaume dels Domenys al llarg de l'any.

En general, es parla del canvi de costums a l'època de la bonança econòmica provocada per l'alça dels preus del vi (anys 1880-1895): "abans tot eren gralles; ara gralles i... orquestres! Mai, mai, no havia tocat una orquestra a Sant Jaume." També la societat va canviar aquells anys: "el jovent mai no s'havia preocupat de formar cap societat legalment constituïda. Formaven, simplement 'la colla' i es posaven d'acord respecte a les diversions a fer i gralles, pianos i orquestres a llogar. Escindida la colla en dues —esquirols i escarbats— cadascuna tingué la seva sala de ball". Aquesta divisió va ocasionar no pocs enrenous a l'hora d'organitzar les diferents festes durant anys, com queda recollit a diverses parts del llibre de Pere C. Palau.

Cronològicament apareix documentada la presència de gralles per Carnestoltes, per la festa del primer diumenge de juliol i per la Festa Major. Anem a fer-ne un repàs.

CARNESTOLTES. Festivitat viscuda amb intensitat pel jovent santjaumenc, va viure també episodis de la rivalitat entre els dos grups existents a finals de segle. En un any indeterminat l'Ajuntament "per tal de prohibit els actes de carrer al bàndol contrari, hagué de suspendre els del seu propi bàndol. —I les despeses fetes? Les gralles llogades? —Desdoneu-les. —Diran que volen cobrar, que als dies que som, ja no poden tenir cap altre contracte, i en això tindran raó..."

La presència de grallers a la festivitat queda constatada en diversos relats de l'esmentat llibre: "El diumenge a la tarda arribaven els grallers, contractats per tres dies. Son comès acabava amb el ball de nit del dimarts. [...] Amb la bandera desplegada i les gralles tocant les marxes carnestoltenques —totes les gralles tocaven les mateixes— anaven de masia en masia i de poblat en poblat. Els esparriots eren els encarregats d'arreglar el que els volguessin dar: ous, fruites seques i oli, especialment. [...] Si a la masia hi hagués alguna mossa, els grallers tocaven un parell de balls a l'era i eren convidades a ballar-los. [...] Amb les gralles tocant i els fadrins saltant i cridant, seguien els carrers i per fi feien cap a la plaça. Acudien les mosses, els gralles iniciaven uns vals i hom ballava bella estona. [...] S'acabava el ball i, al toc de gralles, marxava tota la colla, carrers enllà fins a fora del poblat, seguits pels brivalls i mosses que els anaven a acomiadar."

PRIMER DIUMENGE DE JULIOL. L'àvia Soledat Mañé Galofré ens comentava que aquesta era una festa institucionalitzada de feia molts anys: "Jo ja me la vaig trobar feta". Aquell dia, a la tarda, recorda que es feia un ball amb gralles d'entre vuit o nou peces.

FESTA MAJOR. La presència de les gralles a la festa gran de Sant Jaume s'inicia amb les matinades tot just ha sortit el sol; Pere C. Palau descriu que "de bon matí els grallers precedits d'uns quants fadrins donen la volta pels carrers del poble en una mena de salut matinal."

Cap a les 8 del matí el jovent del poble es va arribar a atrevir a fer castells amb l'acompanyament de les gralles a diferents punts de la població. (V. article "La colla d'afezionats castellers de Sant Jaume dels Domenys a principis de segle". Suplement *Bloc*, *El 3 de Vuit i L'Hora del Garraf*, 14-2-1997.)

A les 10 del matí es forma la processó a la plaça de l'Església, on, al davant de tot, es fan dos pilars de tres que acompanyen tot el trajecte amb so de les gralles. El mateix Pere C. Palau relata l'arribada de la processó: "Hom no sap per què aqueixes gralles que tant de tipisme daven als actes de la festa major i a la processó mateixa tinguessin interdi de tocar a dintre l'església. Mai no hem sentit a dintre de cap temple que toquessin gralles. Però era de consuetud que l'ofertori l'amenitzessin elles, i semblava com si les greus pavor-

deses, en anar a oferir les coques, es fessin més gràcils i ajustessin llurs passos al ritme fràgil i rioler de les gralles que tocaven a fora, a l'altra banda de la porta, mentres l'ofertori durés."

Ja hem comentat a l'inici d'aquest apartat que era de costum que les gralles amenitzessin els balls fins que van ésser contractades orquestres. Pere C. Palau deixa escrita l'anècdota que un any el jovent va anar al Vendrell "a llogar gralles, per tal d'allargar la festa major una tarda i una nit de més [...]. El dia del gos, es ballà encara a l'envelat amb gralles..."

L'autor recorda el fet que a casa seva, com a col·laboració a la festa, convidaven a dinar un dels grallers presents a la celebració.

Apareguda la colla d'Els Gonsers del mateix Sant Jaume, n'hem trobat a l'Arxiu Municipal diferents referències que voldríem recollir de forma breu:

- 1930: 25 ptes. "para las gaitas en la Fiesta Mayor". "...para dar pasacalles con las grallas con las mismas contratadas, por las calles del pueblo durante la Fiesta Mayor, cuyas grallas son 'Els Gonsés' de este término."

- 1931: 35 ptes. "José Marsé Palau por pago de la subvención de las grallas el día de la proclamación de la República."

- 1932: 25 ptes. "Encargo de las grallas por la Fiesta Mayor."

- 1933: 25 ptes. "La Comisió encarregada de les gralles per a fer castells el dia de la Festa Major [...] donar una subvenció de vint i cinc pessetes a les gralles dels que fassin castells, en la matinada de la Festa Major."

- 1934: 25 ptes. "Josep Figueras Pujol com encarregat dels castells de la festa major d'enguany."

- 1935: 25 ptes. "A la joventut Santjaumenca com a gratificació de la música de la festa major."

7. ELS PETITS: UNA COL·LA BISBALENC DE PRINCIPIS DE SEGLE

La dualitat de colles de grallers a la vila de la Bisbal del Penedès ens ve clarament documentada ja al programa de la Festa Major de la

vila de l'any 1900 publicat al diari tarragoní *La Opinión* del 12 d'agost d'aquell any, segons documenten l'Assumpció López i en Salvador Ferré: "dos parejas de grallas 'los Sabatés' i 'Los Petits', que son una de las mejores que corren por aquí." Una dualitat de la qual també deixen constància altres documents locals, com ara la tan citada consuetud de la parròquia de Santa Maria, escrita cap al 1903 pel rector mossèn Manuel Socada i Olivella (1858-1908), que regí la parròquia bisbalenca entre 1897 i 1908. Mossèn Socada recull que tant el 20 de juliol (Festa Major Xica) com el 15 d'agost (Festa Major) el jovent bisbalenc "recorren en dos collas la villa y levantan castillos al son de las gaitas". Dues colles de castellers que, en conseqüència, han d'actuar amb dues colles de grallers. Una segona confirmació d'aquesta dualitat de colles ens l'aporta la crònica de la Festa Major de l'any 1904 publicada ara al *Diario de Tarragona* del 21 d'agost i localitzada per López i Ferré: "como tal elemento joven, si bien formaban dos divisiones, levantaban sus atrevidas torres al toque de sus respectivas gaitas." D'aquestes dues colles de grallers bisbalenques actives a principis de segle, es coneixia fins ara tan sols la identitat dels integrants de la colla familiar Els Sabaters, integrada nuclearment pels germans Josep, Anton i Eugeni Poch i Rovira. Noves dades localitzades a la premsa local vendrellenca ens aproximen a la identificació dels integrants de la colla Els Petits. La informació prové del bisbalenc Francesc Pascual, qui, en el seu article "Recordant al mestre Cornellà", publicat al *Baix Penedès* del 21-3-1970, deixa constància de l'existència de la segona colla local activa cap al 1904-1905: "l'Anton Cornellà i Poch nasqué a la Bisbal del Penedès el dia 10 de juliol de l'any 1895. Fou, com a músic, un nen prodigi. Tot just tenia 10 anys i ja era part d'un conjunt de grallers format per quatre bisbalencs: 'El Toio', el 'Xic del Grua', el Batet i el nen Cornellà. En aquells temps, les gralles no eren pas sols la música dels 'castells' i folklore que són avui, sinó que feien una música viva i popular entre el jovent, potser tant com avui poden ser-ho els conjunts de música 'pop' (crec que es diu així)."

Així doncs, la segona colla local que sota el nom d'Els Petits actuava en aquella època estava integrada majoritàriament per sonadors joves i infantils, com el seu propi nom indica, sota la direcció del graller Batet, el més veterà del quartet, que integraven:

- JAUME BATET I ROSELL "Graller Batet" (1871-1956). Graller de 34 anys.

- MIQUEL FERRÉ I MAS "el Toio" (1889-1966). Graller amb 16 anys.
- ANTONI CORNELLÀ I POCH "Antonet de la Matilde" (1895-1969). Graller amb 10 anys.
- JOSEP CANÍS I GASULL "Xic del Grua" (1901-1968). Timbaler amb 4 anys.

8. L'INTENT D'UN CONCURS DE COMPOSICIÓ MUSICAL PER A GRALLA, AL VENDRELL EL 1976

La consulta de documentació diversa relativa als actes preparatius del 50è aniversari de la colla de castellers Nens del Vendrell, que es va celebrar a l'octubre del 1976, ha permès de localitzar l'intent d'organitzar un concurs de composicions musicals per a gralla. D'entre els actes inicialment programats per a la 1ª Setmana Castellera entre l'11 i el 17 d'octubre del 1976, s'expressa la intenció d'organitzar un "Concurs de composicions musicals per a gralla solista", amb bases i jurat. L'acte es preveia per al dijous dia 14: "A les 7 tarda. A la Rambla o al teatre Tívoli: GRAN CERTAMEN MUSICAL DE COLLES DE GRALLERS. En el que hi tindrà lloc, una primera audició de les composicions musicals per a gralla solista inèdites, que optin a ser guanyadores del 'Primer Premi de Gralla' i seguidament públic otorgament al seu autor del premi, en presència d'Autoritats, Entitats musicals i Jurat d'eminents músics (Enric Casals, Millet, Montsalvatge, Cohí-Grau... etc)."

El programa final i definitiu d'actes reduïa el concurs-certamen a un "CONCERT DE COLLES DE GRALLERS" que s'anunciava per al dissabte dia 16, a les 7 de la tarda, a la sala del Casal Familiar Parroquial del Vendrell.

BIBLIOGRAFIA BÀSICA I FONTS DOCUMENTALS

Arxiu Municipal de Sant Vicenç de Calders (AHCV).

PALAU I FERRER, Pere C. *Penedesenques*. Sant Jaume dels Domenys, 1991.

Notes-memòries de Bonaventura Company. Arxiu Isabel i Josep Vives.

Libreta de Joan Company. Arxiu Anton Company.

PASQUAL, Francesc. "Recordant al mestre Cornellà". Article publicat al quinzenal *Baix Penedès*, 21-3-1970.

FERRANDO I ROMEU, Pere. *Presència castellera al Vendrell fins a l'any 1926*. El Vendrell, 1991.

ARROYO I JULIVERT, Salvador. "Els grallers del Vendrell: les colles de la renaixença castellera (1926-1936)". *Miscel·lània Penedesenca*, 1994.

ARROYO I JULIVERT, Salvador. *Els balls parlats a la Bisbal del Penedès*. La Bisbal, 1996.

ARROYO, Salvador. "Els grallers del Vendrell: dels primers noms a les primeres colles (1784-1926)". *Miscel·lània Penedesenca*, 1995.

ARROYO, Salvador. "Els grallers del Baix Penedès: les colles bisbalenques i els sonadors d'Albinyana". Comunicació presentada a les 9enes Jornades d'Estudis Penedesencs. Calafell, 1996.

LÓPEZ, Assumpció, i FERRE, Salvador. *El fet casteller a la Bisbal*. La Bisbal, 1992.